

Akateemisen kapitalismin uusliberaali tutkijasubjekti kasvatustieteellisessä tohtorikoulutuksessa

Anna Kouhia & Tuure Tammi

*Yliopistouudistus ja muuttuneet tohtorikoulutuksen käytännöt ovat ravistelleet viime vuosina koko yliopistokenttää. Artikkelissa tarkastelemme nykyistä tohtorikoulutusta ohjaavia puhe- ja toimintatapoja tohtoriopiskelijan näkökulmasta, akateemisen kapitalismin käsitettä hyödyntäen. Pohdimme, miten akateeminen kapitalismi operoi muun muassa julkaisemiskäytänteiden, rahoitushakujen ja joustavan työajan muodossa tuottaen uusliberaalia tutkijasubjektia. Pohjaamme argumentointimme omien kokemustemme lisäksi tohtoriohjelmamme ohjaavan dokumentin analyysiin. Toteamme tohtoriopiskelijan position olevan erityisen haastava aikana, jolloin markkinamaiset toimintatavat ovat hiipineet osaksi tutkimuksen käytäntöä ja puhe-
tapoja.*

Johdanto

Tohtoriopiskelijat ovat merkittävässä asemassa organisaation toiminnan jatkuvuuden näkökulmasta, sillä he osallistuvat erilaisten tutkimuksellisten rituaalien kautta akateemisen kulttuurin ylläpitämiseen ja uusintamiseen. Suomessa tohtorikoulutusta systematisoitiin vuonna 1995 yliopistojen, opetusministeriön ja Suomen Akatemian yhteistyönä toteutetun valtakunnallisen tutkijakoulujärjestelmän myötä (Husso 2005, 7; Tohtorikoulutuksen kehittäminen 2006, 40). Vuodesta 1995 yliopistollinen tohtorikoulutus on kuitenkin muuttunut merkittävästi niin tohtoriopintojen suorittamisen kuin väitöskirjatyön käytäntöjen suhteen (esim. Dill ym. 2006, 27). Yksi tärkeä muutos tohtorikoulutukselle on ollut yhteisen eurooppalaisen korkeakoulutusalueen aikaansaamiseen tähdännyt Bolognan prosessi, jossa tohtorikoulutus on otettu mukaan kaksiportaisen tutkintojärjestelmän kolmantena syklinä (Tohtorikoulutuksen kehittäminen 2006, 10). Viimeisten vuosien aikana käynnistynyt laajamittainen tutkijakoulu-uudistus on pyrkinyt edelleen yhtenäistämään yliopistojen tutkijakoulutoimintaa sekä lujittamaan eri laitosten ja tiedekuntien välistä yhteistyötä. Uudistuksella on haluttu myös kohdentaa rahoitusta täsmällisemmin sekä tukea tohtorikoulutuksen entistä kiinteämpää yhteyttä yliopistojen omiin strategisiin painotuksiin tutkimus- ja julkaisutoiminnassa. (Niemi ym. 2011; Suomen Akatemia 2011.)

Helsingin yliopistossa siirryttiin yliopiston hallituksen päätöksellä neljän tutkijakoulun malliin vuoden 2014 alussa. Uudessa mallissa tutkijakoulut muodostuvat tiedekuntarajoja löyhästi noudattelevista tutkimus- ja tutkijalähtöisesti toimivista tohtoriohjelmista, joiden vahvuutena pidetään moni- ja poikkitieteellistä yhteistyötä eri tiedekuntien ja laitosten välillä. (Perustelumuistio 18.6.2013.) Helsingin yliopiston Käyttäytymistieteellisellä tiede-

kunnalla on vastuullaan kaksi Humanistis-yhteiskuntatieteelliseen tohtorikouluun kuuluvaa tohtoriohjelmaa: Koulun, kasvatuksen, yhteiskunnan ja kulttuurin tohtoriohjelma (*Doctoral programme of School, Education, Society and Culture – SEDUCE*) sekä psykologian, oppimisen ja kommunikaation tohtoriohjelma (*Doctoral Programme of Psychology, Learning and Communication – PSYCO*).

Tohtoriopiskelijoina paikannumme Seduce-ohjelmaan kuuluviksi opettajankoulutuslaitoksen työntekijöiksi. Tässä artikkelissa luemme auki Seduce-tohtoriohjelmaa ohjaavan dokumentin tuottamaa kuvaa tohtoriopiskelijasta sekä siinä esitetyjä perusteluja tohtorikoulutuksen ja tutkimusympäristön laadukkuudelle. Peilaamme näitä omiin kokemuksiimme nuorina ja aloittelevina tutkijoina ja tuomme siten arkisen kokemuksen tiedepoliittisen kielen rinnalle. Emme pyri ainoastaan hahmottamaan miten tutkijana kasvaminen meille ilmenee, vaan osoittamaan oman pohdiskelumme kautta niitä ristiriitaisia paineita, jotka koskevat kollegoidemme (niin nuorten kuin varttuneempien tutkijoiden) akateemista elämää. Hyödynnämme tarkastelussamme akateemisen kapitalismin käsitettä, jolla on aiemmin viitattu esimerkiksi kilpaillun ulkopuolisen rahoituksen ja yliopistossa tehtävän tutkimuksen ulkopuolisen arvioinnin lisääntymiseen, ja täten paineeseen lisätä akateemisen työn tuottavuutta sekä kaupallisia hyödyntämismahdollisuuksia (Aarrevaara, Dobson & Elander 2009; Kauppinen 2010). Kauppisen ja Kaidesojan (2014) mukaan tarvetta onkin erityisesti sellaiselle tutkimukselle, joka avaa akateemisen kapitalismin ilmenemistä käytännön akateemisessa työssä, tuoden esiin ristiriitaisuuksia, joita tutkimusmaailman kapitalisoituminen tuo mukanaan. Pohdimme tässä artikkelissa, miten akateeminen kapitalismi operoi muun muassa julkaisemiskäytänteiden, rahoitushakujen ja joustavan työajan muodossa tuottaen uusliberaalia tutkijasubjektia. Tulkitsemme akateemisen kapitalismin käsitteen soveltuvan rahoituksen, budjetoitikäytäntöjen, tulosohjauksen ja mittaamisen lisäksi kuvaamaan laajemmin myös nykyistä laatu- ja tehokkuuspuhetta sekä tutkimuksen tekoon liittyviä puhe- ja toimintatapoja yliopistomaailmassa.

Akateemisen kapitalismin taustaa

Yliopiston on katsottu muuttuneen autonomisesta ja yhtenäisestä perustutkimuksen toteuttajasta osaksi valtion, teollisuuden ja yliopiston muodostamaa “kolmoiskierrettä” (eng. *triple helix*). Aiemmin enemmänkin valtion kontolla olleen soveltavan tutkimuksen ja teollisuuden kontolla olleen tuotekehittelyn on väitetty sekoittuvan yliopiston perustutkimuksen kanssa muuttaen näiden toimijoiden rajoja, rooleja ja suhteita (Etzkowitz & Leydesdorff, 1997). Tätä muutosta ja pääomaorientoitunutta kehityssuuntausta on pyritty jäsentämään myös akateemisen kapitalismin käsitteellä. Slaughter ja Leslie (1997) ovat rajanneet akateemisen kapitalismin tiedekuntien ja akateemisten instituutioiden markkinamaiseksi toiminnaksi, jonka avulla pyritään etsimään vaihtoehtoisia rahoituskeinoja. Toisaalta julkisen ja kaikkien saatavilla olevan tiedon tuottamisen rinnalle on tullut järjestelmä, jossa tietoa yhä enemmän hyödynnetään taloudellisen tuottavuuden näkökulmasta ja sen ehdoilla (Slaughter & Rhoades 2004). Etzkowitz, Webster ja Healey (1998, 1) puhuvatkin akateemisella kentällä tapahtuvasta “toisesta vallankumouksesta”, jonka keskeisenä piirteenä on tutkimusten ja myös tiedon muuttaminen tuotteiksi ja uusiksi hankkeiksi. Tutkimustiedon avulla ei ainoastaan kehitetä aineellisia tuotteita, vaan akateemisen kapitalismin nähdään vaikuttavan myös aineettoman omaisuuden haltuunottoon esimerkiksi tekijänoikeuksien ja patenttitoiminnan kautta (Slaughter & Rhoades 2004; Kauppinen 2010). Aiemmin julkisesta tiedosta tulee tämän prosessin kautta yksityistä ja suojattua omaisuutta (Slaughter & Rhoades 2004, 29).

Kauppinen ja Kaidesoja (2014) osoittavat kuinka Suomessa siirtymä akateemiseen kapitalismiin voimistui 1990-luvulta 2000-luvulle tultaessa ja täten noudatteli pitkälti myös kansainvälisiä kehityskulkuja. Siirtymän voidaan katsoa juontavan 1990-luvun lamaan, korkeakoulutuksen massaistumiseen, EU:hun liittymiseen sekä oikeistolaisempaan politiikkantekoon (Rinne 2004, 129; Kauppinen & Kaidesoja 2014). Tällöin johtamisen prinssi-peiksi niin Suomessa kuin kansainvälisestikin nousivat muun muassa yrittäjäyys, managerialismi, kilpailu, tulospalkkaus ja jatkuva arviointi. Myös muun muassa vuoden 2004 lisäys yliopistolakiin yliopistojen yhteiskuntaa palvelevasta tarkoituksesta sekä vuonna 2009 voimaan tullut yliopistouudistus, jossa yliopistot muutettiin itsenäisiksi yrityksiksi, nähdään keskeisessä asemassa tässä siirtymässä (Kauppinen & Kaidesoja 2014; Aarrevaa-ra, Dobson & Elander 2009, 4–5). Lisäksi managerialisoituminen, palkkauksen henkilökohtaiseen suorituskyykyyn sitomisen sekä erinäisten laadun kontrolloimisen mekanismien muodossa, on muokannut yliopiston toimintaa yritysmäiseksi (ks. Kauppinen & Kaidesoja 2014). Yllä kuvatut muutokset ovat kuitenkin koskeneet eri tiedekuntia eri tavoin ja aiheutaneet usein työntekijöille ristiriitaisia vaatimuksia (Kauppinen & Kaidesoja 2014, ks. myös Kallio 2014). Onkin tärkeää selvittää, miten nämä hallinnan muodot konkreettisesti näkyvät ja tuntuvat nuorten tutkijoiden arjen työssä.

Mendoza (2007) on tarkastellut tohtoriopiskelijoiden sosialisatiota kovatasoisen yliopiston soveltavaa tutkimusta tekevällä laitoksella, joka on tiiviisti kytköksissä teollisuuden kanssa. Hän toteaa, että opiskelijat katsovat yhteistyön yhdeksi suurimmaksi hyödyksi rahoituksen jatkuvuuden, mutta painottavat myös verkostojen laajentumista yritysmaailmaan ja lisääntyviä mahdollisuuksia sekä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen että töiden saantiin väittelyn jälkeen (Mendoza 2007, 89). Mendoza (2007, 90) toteaa kiinnostavasti, että opiskelijat asettavat perinteiset mertonilaiset tieteen arvostukset etusijalle ja näkevät yritysmaailman kanssa tehdyn yhteistyön vain välineenä akateemisen perustyön toteuttamiselle. Tosin siinä missä Merton (1957) puhui universaaleista tieteen arvioinnin kriteereistä, tutkimuksen vapaasta saatavuudesta, tutkimuksen pyyteettömyydestä ja järjestelmällisestä epäilystä, Mendoza (2007, 91) näkee akateemisen ammatin perinteisinä arvoina tai ihanteina muun muassa tunnustetuissa journaaleissa julkaisemisen sekä palkintojen ja apurahojen saamisen. Keskeinen tutkimuksen tulos on kuitenkin se, että opiskelijoiden mukaan on yhdentekevää mistä raha tutkimuksen tekemiseen tulee, kunhan sitä tulee. Mendoza (2007, 91–92) pohtiikin, sosiaalistaako ajattelutapa opiskelijoita sittenkin kulttuuriin, jossa taloudellisesti hyödynnettävissä olevat tutkimukset asetetaan etusijalle ja yhteiskunnallisia ongelmia osoittavat, suoraa voittoa tuottamattomat tutkimukset syrjäytetään helpommin.

Ymmärrettynä edellä kuvatuilla tavoilla, akateemisen kapitalismin voidaan nähdä olevan helpommin paikannettavissa aloilla, joilla yhteydet yritysmaailmaan ovat tiiviimpiä ja tulokset ovat helpommin muokattavissa teknisiksi sovelluksiksi. Kyse ei kuitenkaan ole ainoastaan siitä, minkälainen tutkimus saa rahoitusta, vaan myös siitä, miten tutkijat suhtautuvat tutkimuksen tekemiseen ja tiedontuotantoon sekä ymmärtävät oman osallisuutensa akateemisessa maailmassa. Managerialisoitunutta ja yrittäjämäistä tiedeyhteisöä onkin tarkasteltu myös tutkijaidentieteen ja tutkijan roolin muuttumisen näkökulmista (esim. Harvie 2000; Henkel 2005; McAlpine & Amundsen 2009; Ylijoki & Ursin 2013). Esimerkiksi Harvie (2000) kuvaava yliopiston valtasuhteita tutkimuskapitalistien ja tutkimustyöläisten jaottelun avulla. Näistä ensimmäisillä on suuren julkaisumäärän ansiosta enemmän mahdollisuuksia määritellä tutkimusprojekteja, jälkimmäisten joutuessa “myymään” työvoimansa heille. Tutkimustyöntekijät joutuvatkin usein mukautumaan tutkimuskapitalistien asetelmiin ja täten vieraantuvat omasta tutkimustyövoimastaan (Harvie 2000, 115–116).

Harvie (2000, 106–109) väittää, että aiemmin, 1980-luvulla, tie oppipojasta asiantuntijaksi oli selkeä, yliopistotutkimusta tehtiin intohimosta ja tuloksia julkaistiin, mikäli niissä nähtiin merkitystä laajemmalle yleisölle. Nyt retoriikka laadusta, tehokkuudesta ja “vastineesta rahoille” on rantautunut yliopistomaailmaan luoden tiiviin yhteyden tutkimusten määrän ja rahan välille (Harvie 2000, 109–110; ks. myös Kallio 2014). Vaikka Harvien nostalgia lie-nee liioiteltua, tunnistamme hänen huomionsa yllä kuvatun muutoksen epäsuotuisista vai-
kutuksista, jotka näkyvät muun muassa raporttien tehtailuna ja tutkijoiden vieraantumisenä tuottamastaan tiedosta (Harvie 2000, 120). Tästä näkökulmasta akateeminen kapitalismi sopii käsitteenä myös sellaisten alojen tarkasteluun, joilla yhteistyö yritysten kanssa on vie-lä vähäistä ja patentointitoiminta verrattain harvinaista. Akateeminen kapitalismi nähdään-kin tässä artikkelissa myös tutkijasubjektien tuottamisen mekanismina, joka ulottuu laajem-malle kuin ainoastaan pyrkimyksiin varmistaa ulkopuolista rahoitusta (vrt. Slaughter & Rhoades 2004).

Tutkijana kasvamisen tarkastelun lähtökohtia

Metodologisesti hyödynämme artikkelissa yhtäältä dokumenttianalyysin kriittistä perin-
nettä, toisaalta autoetnografista tutkimusotetta. Kriittisen dokumenttianalyysin tradition
näkökulmasta dokumentit nähdään arvolatautuneina objekteina, merkkeinä sosiaalista
rakenteista, vallankäytöstä ja ideologiasta (Jupp & Norris 1993, 44). Täten niiden kriittistä
lukemista ohjaa yhtäältä kysymys dokumenttien aktuaalisesta sisällöstä, siitä mitä sanotaan
ja toisaalta kysymys siitä, mitä ei sanota ja mikä jätetään implisiittiseksi (Jupp & Norris
1993, 46). Artikkelissa kriittisen dokumenttianalyysin kohteena on Seduce-tohtoriohjelman
sisältökuvaus, yhdeksänsivuinen englanninkielinen kuvausdokumentti, josta käyvät ilmi:
(1) tohtoriohjelman perustiedot, (2) organisatorinen rakenne, tohtoriohjelman kansalliset ja
kansainväliset verkostot, laatukriteerit, ohjaajien ja valittavien tohtoriopiskelijoiden määrä
sekä suunnitellut rahoituskuukaudet, sekä (3) ohjelman sisällölliset päälinjat, merkittävyys,
tavat vastata ohjelman laatuvaatimuksiin, tohtoriopiskelijoiden jatko-opintojen järjestämi-
nen sekä toiminnot, joilla opiskelijat sitoutetaan ohjelman tavoitteisiin. Dokumentin analy-
soinnissa pyrimme tekemään näkyväksi sen, millaisten toimien ja käytäntöjen kautta tohto-
riopiskelijan katsotaan – ja uskotaan – sosiaalistuvan akateemiseen yhteisöön ja millaisia
perusteluja näiden takaa on löydettävissä. Näin nostamme argumentoinnin kohteeksi myös
sen tutkijuuden ihanteen, joka piirtyy esiin Seduce-tohtoriohjelman kuvauksesta.

Kriittinen dokumenttien tarkastelu limittyi artikkelissa autoetnografisen tutkimusotteen
kanssa, jossa kriittinen katse käännetään kohti tutkijaa itseään. Autoetnografisen itsetarkas-
telun perusta on postmodernissa ajattelutavassa, jossa yksilön kokemus – fragmentaarisuu-
destaan ja subjektiivisuudestaan huolimatta – nähdään legitiiminä tapana tuottaa tietoa ja
ymmärtää ympäröivää maailmaa (Wall 2006, 2). Omaa tohtoriohjelmanamme määrittävä
dokumentti lähtökohtanamme tarkoituksenamme on systemaattisesti kuvailla ja analysoida
(grafia) henkilökohtaisia kokemuksia (auto) ymmärtääksemme ympäröivää kulttuuria
(etno) (ks. Ellis, Adams & Bochner 2011). Artikkelista piirtyvät tohtoriopiskelijan koke-
mukset ovat tulosta kollaboratiivisista autoetnografisesta kirjoittamisen käytännöistä (colla-
borative autoethnography), joissa samankaltaisen kokemuksen jakavat yksilöt tuottavat
yhteisen kertomuksen kohteena olevasta ilmiöstä (Chang, Ngunjiri & Hernandez 2013).
Artikkeli onkin syntynyt pitkällisen yhteiskirjoittamisen prosessin tuloksena, sillä olemme
tuottaneet autoetnografista aineistoa yhdessä jo usean vuoden ajan. Alusta asti tavoittee-
namme on ollut keskustella ja kirjoittaa yhdessä, jakaa kokemuksiamme omasta paikantu-
misestamme akateemisella kentällä. Vuonna 2012 “peilaavat tapaamisemme” saivat struk-

turoidumman ja säännöllisemmän muodon: tapaamisiamme varten luimme aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, ja tavatessamme keskustelimme lukemistamme teksteistä, jaoimme kokeuksiamme sekä kirjoitimme yhdessä. Tämä kirjoitus pohjautuu tapaamisiamme, joiden aikana ja joita varten olemme tuottaneet yhteensä yli 70 sivua yhteiskirjoitettua tekstiä. Yhteiskirjoittamisen tuloksena on tämän artikkelin lisäksi syntynyt muitakin tekstejä: olemme tarkastelleet eurooppalaisten nuorten tutkijoiden tutkimuskäytäntöjen eroja (Kouhia & Tammi 2013), omaa kehkeytyvää ja keskeneräistä tutkijuuttamme metaforan käsitteen kautta (Kouhia & Tammi painossa) ja lopulta päätyneet tässä artikkelissa pohtimaan paikantumistamme laajemmin tiedepolitiikan keskusteluissa. Autoetnografisen aineiston analysointi on jatkuvaa ja aineiston tuottamiseen erottamattomasti kytkeytynyttä. Tätä artikkelia varten olemme tiivistäneet pääkohdat aiemmista kirjoituksistamme samalla uusilla tulkintoja tuottaen sekä jaotelleet näitä Seduce-dokumentin “laatukriteerejä” hyödyntäen. Nähdäksemme tiedepolitiikkaa ohjaavien mekanismien ja puhetapojen hahmottaminen on keino ymmärtää akateemista tietotyöläisyyttä. Autoetnografisen reflektion avulla pyrimme siis tekemään näkyväksi sen, miten akateemiset käytännöt meille juuri nyt tohtorikoulutettavan positiosta hahmottuvat ja millä tavoin ne keskustelevat Seduce-dokumentissa tuotettun tutkijajuhanteen kanssa.

Viimeisen vuosikymmenen aikana tutkijaksi kasvamisen kokemukseen on tartuttu yhä useammin tohtoriopiskelijan arjen kokemusten kautta. Usein tämä on tapahtunut joko etäämpää suurten kyselyaineistojen kautta tai sitten kertovin, laadullisin menetelmin, jolloin tohtoriopiskelijan “ääni” tulee esimerkiksi useiden opiskelijoiden kertomuksista tai haastatteluilta. Viimeaikaiset tutkimukset ovat selvittäneet esimerkiksi niitä oppimiseen liittyviä tekijöitä, jotka edistävät tai estävät menestyksekkästä tohtoroitumista (esim. Spaulding & Rockinson-Szapkiw 2012; Jairam & Kahl 2012; Vekkaila, Pyhältö & Lonka 2013). Tärkeinä tutkimusteemoina näyttäytyvät myös tohtoriopiskelijan kokemus akateemiseen yhteisöön kasvusta sekä yhteisöön sosiaalistumisesta (esim. Bieber & Worley 2006; Gardner 2008), kehittyvästä tutkija-identiteetistä (esim. McAlpine & Amundsen 2009; Baker & Pifer 2011) sekä omasta suoriutumisestaan sekä hyvinvoinnistaan (esim. Stubb, Pyhältö & Lonka 2012).

Omakohtaiset, “autoetnografisella jälkiviisaudella” (ks. Ellis, Adams, & Bochner 2011) kirjoitetut kasvutarinat tarjoavat toisenlaisen näkökulman tutkijaksi kasvamisen prosessin ymmärtämiseen. Näissä tarinoissa tutkijaksi kasvaminen näyttää henkilökohtaisena, pitkäikäisenä kasvuprosessina, johon palataan jopa vuosien kuluttua retrospektiivisesti muistellen (esim. Gallos 1996; Hernández ym. 2010; Ryan 2012). Retrospektiivisessä kerronnassa painottuu usein tutkijaksi kasvavan sisäisen äänen muutos, ajan myötä tapahtuva kypsäminen ja oppiminen, joka kirkastuu vasta ajallisen etäisyyden kautta. Mielikuvia herättävästä kerrontatavastaan huolimatta nämä tarinat tarkastelevat tutkijaksi kasvua etäältä, uusien asemien kautta.

Tässä artikkelissa autoetnografisen reflektion tarkoituksena on sijoittaa tohtoriopiskelijan arkinen kokemus tämänhetkiseen tiedepoliittiseen keskusteluun. Emme tässä artikkelissa väitä puhuvamme kaikkien jatko-opintojaan tekevien äänellä, vaan pyrimme ensisijaisesti herättämään keskustelua niistä puhetaivoista ja mekanismeista, joiden katsomme vaikuttavan toimintaamme nuorina tutkijoina akateemisessa maailmassa. Ajattelemme kuitenkin oman kokemuksemme mahdollistavan tohtorikoulutuksen tarkastelun sisäpuolelta käsin, ja siten pystyvän herättelemään kriittistä tietoisuutta vallitsevia käytäntöjä ja toimintamalleja kohtaan (Suoranta & Rynänen 2014, 33–35). Olemme molemmat aloittaneet jatko-opintomme töiden ohessa, siirtyen vuodeksi projektitutkijoina ja lopulta tohtorikoulu-

tettaviksi opettajankoulutuslaitokselle. Toinen meistä on myös tehnyt opintojaan apurahalla vuoden verran. Polkumme eivät ole olleet identtisiä, mutta niissä on silti paljon samaa, jaetua sekä vuosien saatossa yhteiseksi tullutta. Koska tohtoroitumisen motiivimme liittyvät haaveeseen tehdä tutkimustyötä myös jatkossa, koemme tärkeäksi aukikirjoittaa, millä tavoin tutkijuus meille näyttäytyy tässä ajassa ja miten se suhteutuu tohtoriohjelmamme tavoitteisiin.

Tohtoriohjelman tuottelias ja kansainvälinen ammattitutkija

Seduce-dokumentissa (2013, 4–7) tohtoriopiskelijuus määritellään selkein kriteerein. Tohtoriohjelman tohtoriopiskelija julkaisee yhdessä ohjaajansa kanssa kansainvälisissä joulleissa ja kirjoissa. Hän integroituu tutkimusryhmiin, tutkimusyhteistyöhön ja tutkimusverkostoihin. Työpajat, kesäkoulut, yhteistyö muiden tohtorikoulujen ja kansainvälisten toimijoiden kanssa mahdollistavat kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin kiinnittymisen. Tohtoriopiskelija valmennetaan kyvykkääksi kansainvälisiin konferensseihin osallistujaksi ja tieteellisen viestinnän hallitsijaksi. Opinnoissaan hän omaksuu laaja-alaisesti tutkimustietoa ja taitoja ja sen lisäksi keskittyy yhteen tarkemmin rajattuun tutkimusalueeseen. Tohtoriopiskelija oppii lisäksi yleisluonteisia taitoja liittyen akateemiseen kirjoittamiseen, viestintään, pedagogisiin taitoihin sekä projektinhallintaan ja johtamiseen. Opinnot räätälöidään yksilöllisesti kunkin opiskelijan kohdalla ohjaajan kanssa jatkuvasti päivitettävän tutkimussuunnitelman pohjalta. Tohtoriopiskelija integroidaan tutkimusryhmään, jonka samanlaiset intressit ja tiivis yhteistyö ohjaavat opiskelijaa edistymään opinnoissaan. Vertaisvalmennus on ohjauksen yksi voimavara. Opiskelijat järjestävät seminaareja yhdessä ohjaajien kanssa, heitä kannustetaan keskinäisiin lukupiireihin, he lukevat ja kommentoivat toistensa eri vaiheissa olevia tekstejä ja kirjoittavat yhdessä. Rahoitushakemuksia tehdään yhdessä ohjaajien kanssa ja samalla opiskelija varustetaan akateemisella hiljaisella tiedolla, jota hän tarvitsee väitöksen jälkeisessä tutkimuksessaan. Tohtoriopiskelijoilta kerätään jatkuvasti palautetta, jotta opintojen etenemistä voidaan seurata. Palautteen avulla kehitetään myös tohtoriohjelman käytäntöjä. Prosessin seurauksena tohtoriopiskelijoista “tulee asiantuntijoita, itsenäisiä tutkijoita tulevaisuudessa” (Seduce 2013, 5).

Tohtoriopinnoissa on positiivinen pohjavire: tohtoroituminen näyttäytyy esteettömänä matkana tutkimussuunnitelmasta tietotuotteiksi ja opiskelijasta eheäksi ja kyvykkääksi tutkijasubjektiksi. Tohtoriohjelman tavoitteena on tuottaa laajasti verkostoituneita, päätoimisia tutkijoita kansainväliselle kentälle (ks. myös Suomen Akatemia 2011, 7–8). Tämä tavoite sopii nykyisiin tiedepoliittisiin pyrkimyksiin parantaa Suomen tieteen kansainvälisyyttä, vaikuttavuutta ja näkyvyyttä (OPM 2014).

Dokumentissa opiskelija sosiaalistetaan tiedejulkaisemisen ja rahoitushakemisen käytäntöihin tutkimusryhmän ja meritoituneiden professorien ohjauksessa. Hän oppii viestimään, johtamaan ja järjestämään ja näin toimien integroituu moninaisiin tieteellisiin verkostoihin. Hän on aktiivinen toimija; hän julkaisee, järjestää seminaareja, käy ulkomailla, hakee rahoitusta ja antaa palautetta. Lopulta hän kykenee lunastamaan paikkansa autonomisena tutkijana ja asettautumaan tutkijan työn muottiin (ks. Gardner 2008). Nykytutkijuus, dokumenttia peilaten, vaatii jatkuvaa verkostojen ylläpitämistä ja luomista, integroitumista tutkimusryhmiin ja -asetelmiin sekä tuotteliaisuutta.

Seduce-dokumentissa (2013, 2) esitetään kolme perustelua tohtoriohjelman ja tutkimusympäristön laadulle. Ensimmäisenä perusteluna esitetään vertaisarvioitujen julkaisujen, erityisesti artikkelien, määrän kasvu Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella, joka mainitaan myös eniten kansainvälisiä kasvatusalan julkaisuja tuottaneeksi yksiköksi Suo-

messa (Seduce 2013, 2). Toisena laadun perusteluna on ulkopuolisen rahoituksen ja sen turvin tehtävän tutkimuksen lisääntyminen. Kolmantena viitataan neljän tutkimusryhmän huomattavaan menestykseen nimettömäksi jäävässä ulkopuolisessa kansainvälisessä arvioinnissa. Aukikirjoitetuiksi laadun määreiksi hahmottuvat näin artikkelituotannon tehostuminen, ulkopuolisen rahoituksen lisääntyminen sekä menestyminen ulkopuolisissa arvioinneissa.

Huomaamme näiden kriteerien olevan läsnä monella tapaa arjessamme. Haluamme kuitenkin problematisoida tutkijakuva, jonka tarkastelemamme dokumentti tuottaa ja johtaa esittämistään laaturusteluista. Katsomme, että dokumentti muun muassa siivoaa liiaksi sitä akateemista todellisuutta, jossa nuoret tutkijat sosiaalistuvat globaaliin yliopistotalouteen. Tuommekin seuraavassa esiin niitä mekanismeja, joilla akateeminen kapitalismi nähdäksemme toimii arjen tasolla ja hahmottelemme sitä tutkijasubjektia, jota se tuottaa.

Tohtoriopiskelija artikkelituotannon, rahoitushakujen ja arvioinnin viidakossa

Akateemisen kapitalismin toimintalogiikka on alkanut paljastua meille erityisesti artikkeli-julkaisemiseen tutustumisen kautta. Monilla tieteenaloilla, myös kasvatustieteissä sekä humanistisilla aloilla, artikkelimuotoisesta tutkimuksesta on tullut suosittu, jopa suositeltava muoto myös väitöskirjatutkimuksille (Valo 2013; Hakkarainen, ym. 2013, 282). Yksi merkittävä tekijä artikkeliväitöskirjan suosion taustalla on Valon (2013, 25) mukaan juuri yliopistojen uusi rahoitusmalli, jossa tieteellisten artikkeleiden merkitystä rahoituspuolelta on vahvistettu.

Kun aloittelimme jatko-opintojamme muiden töiden rinnalla vuonna 2009, monografia näyttöä vaihtoehtona artikkelimuotoisen väitöskirjan rinnalla. Viimeisen parin vuoden aikana, päätoimiseksi jatko-opiskelijaksi siirtymisemme jälkeen, artikkelimuotoiseen väitöskirjaan on nähdäksemme alettu viitata suositeltavana suoritustapana akateemista uraa pohtivalle kasvatustieteen tohtoriopiskelijalle. Artikkelimuotoisen väitöskirjan yleistymisen voidaan nähdä myös osana akateemista sosialisatioprosessia, jossa tohtoriopiskelijaa koulutaan hyviin ja tuottaviin tutkimuskäytäntöihin jo väitöstutkimuksesta alkaen (Mendoza 2007; Hakkarainen ym. 2013). Olemme huomanneet omaksuneemme ajatuksen, että kansainväliset julkaisut ovat se akateeminen symbolinen pääoma, jonka turvin voimme paremmin pärjätä tiedemarkkinoiden kilpailussa. Tähän ajattelutapaan kuuluu, että julkaisujen ehdottaminen kovatasoisin kansainvälisiin lehtiin mahdollistaa meille kovatasoisempaa ja kriittisempää palautetta ja täten edistää paremmin oppimistamme. Tuntuu tärkeältä päästä osallistumaan niihin keskusteluihin, joita alamme kovatasoisissa lehdissä käydään. Tässä puhettavassa vain harvoin pohditaan, millä tavoin samalla valjastamme työmme palvelemaan julkaisubisnestä. Artikkelit ovat kuitenkin myös se tietotuote, joiden avulla suuret tiedekustantajat kapitalisoivat tiedeyhteisön tuottamaa tietopääomaa. Tunnustetuissa kansainvälisissä, usein suurten kustannustalojen omistamissa tiedelehdissä julkaisemisesta on tullut monille tutkijoille tärkeä meriitti (esim. Lund 2012). Tutkijat kirjoittavat tietotuotteita usein verovaroin ja myös vertaisarvioivat niitä osana työtään. Kun tietotuote on muokattu kaupallisen lehden formaattiin sopivaksi, ostetaan se julkisin varoin takaisin yliopistolle (kirjastolle) tiedelehtien tilaamisen muodossa.

Katsomme, että kapitalismi operoi akateemisella kentällä tukeutumalla vaihtoehdottomuuden kieleen. Julkaisukäytäntöjen kohdalla vaihtoehdottomuuden kielen voidaan nähdä tarkoittavan sitä, että menestyvän tutkijan tulee julkaista suurelle tiedeyhteisölle englannik-

si. Tähän kansainväliseen muottiin sovittaudutaan jo tohtorikoulutuksessa, sillä esimerkiksi Seduce-dokumentissa väittely kotimaisilla kielillä ei näyttäydä vaihtoehtona. Tiedekentälle on kuitenkin lisääntyvässä määrin syntynyt myös tapoja vastustaa puhetta vaihtoehtottomuudesta. Tutkijat ovat alkaneet julkaista aiempia versioita artikkeleistaan nettisivuillaan, yliopiston tietokannoissa, tai siirtyneet julkaisemaan ei-kaupallisissa *Open Access* -lehdissä. Koska kansainvälisen julkaisemisen haasteena on muun muassa, että uusi tutkimustieto pakenee käytännön toimijoiden (kuten opettajien) ja yleisemmin julkisen keskustelun ulottumattomiin, olisi ihanteellista, jos tutkija voisi kirjoittaa toisinaan myös kotimaisilla kielillä.

Helsingin yliopiston visio 2020 “Huipulle ja yhteiskuntaan” tunnustaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen yliopiston tärkeänä tehtävänä (Yliopiston strategiset tavoitteet 2020 ja kehittämiskohteet vuoteen 2016). Silti julkaiseminen kovatasoisissa tiedejulkaisuissa näyttää perimmältään toteuttavan erilaista toimintalogiikka kuin yhteiskunnallisen vastuun kantaminen. “Huipulla” tietopääoman mittareita ovat vaihtoehtottomuuden kielen tuottamat *ranking*-järjestelmässä menestyminen ja julkaisujen määrä; “yhteiskunnassa” arvo tuotetaan tutkimustulosten ja osaaminen saattamisella yhteiskunnalliseen käyttöön. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen palkka ei siis välttämättä ole jotain yksiselitteisesti mitattavaa, ja siksi se tarjoaa mahdollisuuden myös vaihtoehtoiselle kielelle: erilaisille julkaisukanaville, vaihtoehtoisille puhetavoille ja tieteen popularisoinnille. Vaikka kotimainen tutkimusjulkaiseminen on jo lähempänä käytännön toimijoiden arkea kuin kansainväliselle kentälle suunnattu huippututkimus, se ei kuitenkaan yksin riitä tutkimustiedon jalkauttamiseen yhteiskuntaan. Yliopistollisen tutkimustiedon saattaminen käytännön toimijoiden ulottuville vaatii myös sellaisten populaarien ja matalan kynnyksen julkaisujen tuottamista, joista ei ole hyötyä *ranking*-pisteiden maailmassa. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen vaatii myös näkyvyyttä, osallistumista ja läsnäoloa, ja siten tutkijan “yhteiskuntaan” käyttämä aika on aina tavalla tai toisella pois “oikeasta” tutkimuksesta.

Meillä, kuten monilla kollegoillamme, on väitöskirjaprojektin rinnalla käynnissä useita yhteiskirjoitusprojekteja. Yhteiskirjoittamiseen on helppo antautua, sillä se on oiva tapa tutustua toiseen ja etsiä yhteistä tutkimuksellista maaperää. Lisäksi monet katsovat, että näin syntyvien julkaisujen avulla voi myös perustella tuleville työnantajilleen kyvykkyyttä yhteistyöhön. Väitöskirjaprojektin ollessa joustava näitä projekteja on myös helppo haalia. Haluan tehdä jotain yhdessä sekoittuikin ajatus yhteistyön tuottamasta konkreettisesta, mitattavissa olevasta tietotuotteesta. Myös Seduce-dokumentissa painotettu vertaistoiminta ja -ohjaus yhdistyvät siinä auki kirjoitettuun artikkelituotannon tehostamiseen.

Julkaisemisvimma on tullut varkain työhuoneen ovesta sisään. Olemme monesti saaneet itsemme kiinni tähän liittyvän puhettavan käytöstä myös autoetnografisissa tapaamisissamme. Erään tapaamisemme jälkeen syntyi seuraava muistiinpanomerkinä:

Koko ajan sellainen olo, että pitäisi saada aikaiseksi. Olenkohan päässyt liian sisälle “establishmentin” maailmaan? [– –] Etäisyys on tämän päivän metafora, jolta odotan paljon. Etäisyyden ottaminen omaan työhön.

Kollegan tulevan artikkelin julkaisukanavasta puhuessamme kiinnitämme huomiota lehden Jufo-luokitukseen. Ei ole tavatonta kuulla viitattavan ykköstarjon lehtiin helppoina ja vähäarvoisina julkaisufoorumina, joissa julkaistaan “vähän mitä sattuu”. Ei myöskään ole tavatonta kuulla vihjattavan, että joskus täytyy julkaista ihan vaan julkaisemisen vuoksi (ks. myös Suoranta ja Rynänen 2014, 16). Jufo-luokitukset, H-indeksit tai *Impact factorit* ohjaavat toimintaamme nuorina tutkijoina ja me olemme alkaneet uskoa niiden olennaisuuteen tieteellisessä työssä. Akateemisen kapitalismin yksi toimintalogiikka on, että se saa

meidät mittaamaan tekemisiämme ja ottamaan mittarit ohjenuoriksemme hyvän tutkijuuden etsimisessä. Meitä hallitsee jatkuva tarve “saada jotain aikaiseksi”. Eikä mitä tahansa, vaan erityisesti jotain “hyödyllistä”. Hyödyllisyyden mittarina on usein julkaisu, sillä se myös jättää konkreettisen merkin tutkimustietokantaan. Yllä olevassa lainauksessa kuvastuu toisaalta etäisyyden ottaminen, vihje siitä, että tutkimuksen tekemisen ulkopuolellakin on jotain. Vieraantuminen ei olekaan ainoastaan Harvien (2000) kuvaamaa tietotyöläisen vieraantumista tuottamastaan tiedosta, vaan mahdollisesti myös vieraantumista tutkimuksen ulkopuolisesta elämästä, muista identiteeteistä.

Tieteellisten julkaisujen määrän lisäksi myös tutkimuksen ulkopuolisen rahoituksen määrää pidetään tohtoriohjelman ja sen tutkimuksellisen ympäristön tärkeimpinä laatukriteereinä (Seduce 2013, 2). Ulkopuolisen rahoituksen turvaaminen ja sen määrän lisääminen on esitetty yhtenä akateemisen kapitalismin keskeisenä ilmenemismuotona. Ulkopuolisen rahoituksen merkitys on korostunut entisestään vuoden 2009 yliopistouudistuksen jälkeen, jolloin keinoiksi supistuneen julkisen rahoituksen määrän paikkaamiseksi tarjottiin muun muassa lukukausimaksuja, varainkeruu- ja lahjoitustoimintaa sekä koulutusmyyntiä (Aarrevaara, Dobson & Elander 2009, 12–15). Meille nuorille tutkijoille kiristynyt yliopistotalous ilmenee laajemmin rahoituksesta käytävänä kamppailuna ja jatkuvana taloudellisena epävarmuutena. Kalvavasta epävarmuudesta töiden jatkuvuuden suhteen onkin tullut yksi olennaisista tutkijan työtä nykyisellään määrittävistä elementeistä (esim. Ylijoki & Ursin 2013).

Tohtoriopiskelija ei opi opintojensa aikana ainoastaan kirjoittamaan artikkeleita, vaan myös laatimaan rahoitushakemuksia eri tahoille. Rahoitushakemusten laatiminen onkin yksi erityisesti tulevalle tutkijanuralla tarvittava olennainen taito (Seduce 2013, 6). Monet tohtoriopiskelijat tekevät työtään pienissä pätikissä, jatkuvasti uutta rahoitusta etsien. Rahoittajatahot ovat avainasemassa määritellään, minkälaiset tutkimukset ovat tarpeeksi ajankohtaisia tai merkittäviä saadakseen rahoitusta. Tohtoriopiskelijan on siis eräällä tapaa jatkuvasti lunastettava paikkansa nuorena tutkijana myös rahoittajan silmissä. Osittain tämä onnistuu juuri julkaisujen kautta (ks. esim. Lund 2012). Rahoitushakemusten työstämisen kautta tohtoriopiskelija oppii retorisia keinoja, joilla pyritään vaikuttamaan hakemusten arvioijiin. Nämä keinot ovat hyödyllisiä myös myöhäisemmässä vaiheessa, kun tutkija siirtyy hakemaan rahoitusta suuremmille tutkimushankkeille ulkopuolisilta rahoittajilta. Menestys rahoitushaussa ei kuitenkaan ole selitettävissä pelkällä henkilökohtaisella menestyksellä tai taitavuudella, vaan liittyy olennaisesti valtaan (Davies & Petersen 2005).

Monet tohtoriopiskelijat myös tekevät väitöskirjaansa ulkopuolista rahoitusta nauttivien tutkimushankkeiden puitteissa (Hakala 2009). Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole ongelmallista, sillä se voi tarjota mahdollisuuden viedä omaa tutkimusta eteenpäin, oppia menetelmiä sekä yleisesti kehittyä tutkijana (Mendoza 2007). Tuottavuusajattelun tunkeutuminen akateemisen maailman käytäntöihin muokkaa toisaalta opiskelijan käsityksiä omasta ammatillisuudestaan ja erityisesti siitä, miten akateemisessa yhteisössä tulisi toimia (Mendoza 2007, 73). Olemme molemmat toimineet aiemmin projektitutkijoina yliopiston erillis-yksikössä, jossa pyrimme muokkaamaan väitöstutkimustamme alueellisesti hyödynnettäväksi innovaatioiksi etsien samalla vaihtoehtoisia rahoitusmahdollisuuksia tutkimuksillemme. Tutkimussuunnitelmien suuntaaminen niin, että ne kiinnostavat rahoittajaa on tällaisessa toiminnassa olennaista, sillä myös rahoittajan on nähtävä tutkimuksesta koitua hyöty. Rahoituksen hakemiseen on saatavilla myös spesialisteja, jotka tietävät mistä naruista vetää. Näin akateeminen kapitalismi synnyttää myös uudenlaisia asiantuntijaryhmiä, joita hyödyntämällä voi parantaa mahdollisuuksiaan rahoituskilvassa. Haasteena on kuitenkin

se, että tutkija saattaa tulla lupautuneeksi johonkin sellaiseen, joka muuttaa hänen väitöstyönsä suuntaa, vaikka hän ei tätä varsinaisesti haluaisikaan. Tällöin tilanne voi alkaa muistuttaa Harvien (2000) kuvaamaa omasta tutkimuksesta vieraantumista. Olemme tunteneet vieraantumista myös omalla tutkijanurallamme: samalla kun pyrimme “tuotteistamaan” tutkimuksiamme projektitutkijoina ja täten turvaamaan toimeentulomme tuleviksi kuukausiksi tai vuodeksi, tunsimme epämiellyttävää etäisyyttä suhteessa niihin hankkeisiin, joihin haimme rahoitusta.

Vallitsevaan puhetapaan kuuluu korostaa, että rahoituksen saaneet tohtoriopiskelijat ovat onnekkaita, sillä kilpailu on kovaa. Olemme usein myös kokeneet itsemme etuoikeutuksessa asemassa oleviksi saadessamme työskennellä apurahoin, projektirahoin tai laitoksen tohtorikoulutettavan positiossa. Samalla olemme sulkeneet pois mielestämme niitä epäkoh-tia, joita joustavan, tehokkaan ja tuotteliaan tohtoriopiskelijan kuvaan sisältyy. Toinen kirjoittajista kirjoitti vastikään:

Ajatus viikonloppuisin työskentelemisestä tulee varkain. Oletus, että saa enemmän aikaan. Tuntemus, että on koko ajan töissä. Koko ajan on mahdollista kirjoittaa (potentiaalisesti ”mullistavia”) ideoita paperille. Kannattaa pitää useampi projekti käynnissä koko ajan, että julkaisutahti ja ”vauhdissa mukana pysymisen illuusio” säilyy. Kun mulla tulee tylsää vapaa-ajalla, niin monesti löydän itseni tietokoneen äärestä töitä tekemästä. Mä en juuri ikinä enää lorvi. Musta on tullut uusliberaalin subjektin arkkityyppi.

Joustavat työajat mahdollistavat meille työn sovittamisen yhteen muun elämän kanssa. Toisaalta juuri joustavuus aiheuttaa kokemuksen työn “kaikkiallisuudesta”. Vapaus tehdä töitä itselle sopivaan aikaan mahdollistaa myös hallinnan siirtämisen yksilön itsensä sisälle, salakavalan myöntymyksen ajatukseen, että menestyvä tutkija ei koskaan lepää (Davies & Petersen 2005; myös Lund 2012). Puhutaan myös uusliberaalista subjektista. Seduce-dokumentin tuottama tohtorikoulutettava toimii aktiivisesti: hän osallistuu moneen ja kehittää tutkijuuttaan ja osaamistaan joustavasti. Tämä omaehtoinen, joustava suorittaminen löyhentää osaltaan myös työajan määrittelyä ja tekee työn ja vapaa-ajan erottamisesta vaikeaa. Työ hiipii vähitellen iltoihimme, öihimme ja viikonloppuihimme. Toinen kirjoittajista laski viime lukuvuonna tehdyt työtunnit ja ylitoita kertyi yli 200 tuntia. Työtuntien määrän laskeminen ei kuulu akateemisen kapitalismin toimintalogiikkaan, vaikka muuten mittaamisella on keskeinen sija. On siis ilmeistä, että akateeminen kapitalismi pyrkii hallitsemaan meitä tehokkuuteen ja suorittamiseen kannustavilla tavoilla, joiden katsomme kuuluvan osaksi akateemisen työn kuvaa. Tämä vaihtoehdon kieli hallitsee meitä ja sen omaksuminen rakentaa meidät päämäärätietoisiksi toimijoiksi ihmistieteiden kentälle. Toisaalta emme voi toimia tämän järjestelmän ulkopuolella, mikäli haluamme sen tunnustetuiksi jäseniksi (Archer 2008).

Kuten Archerin (2008) haastattelemat tohtoriopiskelijat, olemme huomanneet asettavamme itsemme jatkuvasti oman arviointimme alaiseksi. Arviointi kohdistuu siihen, kuinka paljon ja minkä tasoista tekstiä on saanut aikaiseksi, missä on saanut julkaistuksi tai kuinka monta artikkelia on työn alla. Menestyvän ja kompetentin tutkijakoulutettavan ihanne hahmottuu meille jatkuvana suorittamisen paineena sekä tuotetun tekstin arvottamisena ja laske-misena. Akateeminen kapitalismi ilmeneekin erityisesti ajatuksena, että tieteen ja tutkimuksen kentällä on mahdollista tulla näkyväksi vain tuottamalla suuri määrä julkaisuja (ks. Lund 2012; Kallio 2014, 279; myös Suoranta & Rynänen 2014, 16). Kohtaamme paineen tulla tieteellisiä tekstiä nopeasti ja eri kielillä tuottaviksi, innovatiivisiksi, joustaviksi ja energisiksi tutkijoiksi. Samalla koemme tämän jaksavan, tuotteliaan ja kyvykkään uuslibe-

raalin subjektin olevan ristiriidassa vaiheilevan ja metodologisessa sekamelskassa tarpevan epäkypsän tutkijaminän kanssa (ks. myös Kirjoittajat painossa). Toinen meistä kuvaa metodologisen ymmärtämisen hetken vaihtumista takaisin epävarmuudeksi seuraavalla tapaa:

Uusi mullistava ajatukseni ei ollutkaan enää niin mullistava, vaan itse asiassa hieman leimi tai jotenkin... ihan vaan ajatus tai yritys muiden joukossa. Sotku ei todellakaan ole muuttunut yhtään selkeämmäksi tämän momentin [oivalluksen] myötä. Ei edes tunnu, että olisin ottanut jotenkin uuden suunnan tutkimuksessani. Ihan samanlaista pimeetä samoilua edelleen.

Kriittisen dokumenttianalyysin näkökulmasta olennaista on miettiä, minkälaisista asioista Seduce-dokumentissa ei puhuta. Näitä ovat muun muassa monografia, tiedeartikkelien avoin saatavuus, julkaiseminen kotimaisilla kielillä, erilaiset motiivit jatkotutkimuksen suorittamiselle ja vaihtoehtoiset tohtoroitumisen jälkeiset urapolut (opettajaksi tai rehtoriksi, järjestötyöhön, politiikkaan, jne.), tieteen popularisointi tai yhteiskunnallinen vuorovaikutus. Tohtorituotannon idea ei myöskään sisällä tohtoriopintoihin kuuluvaa harhailua, pettymyksiä, vaiheilua, konflikteja tai yleisesti negatiivisia ja latistavia tunteita. Tohtoriopiskelija ei sairastele tai saa perheenlisäystä, hänen henkilökohtaisen elämänsä huolet eivät vaikuta työn tulokseen. Kuten Lund (2012, 219) toteaa, yksityisen (esimerkiksi perhe-elämän) erottaminen julkisesta on sisäistynyt syvälle työelämän diskurssiin ja sen uskotaan tuottavan tasa-arvoista ja yhdenmukaista kohtelua työelämässä. Silti suoritusperusteinen työn arviointi väistämättä suosii joustavaa ja työnsä antautunutta perheetöntä, vapaa-ajastaan tinkivää tutkijaa. Tiedepoliittisissa dokumenteissa tohtoriopiskelijat, kuten muutkin tutkijat, ovat näkyviä pelkästään tiedontuotannon näkökulmasta.

Arvioinnissa menestyminen palautuu tutkijan henkilökohtaisella tasolla jälleen julkaisu-toimintaan. Kompetentin, ulkopuolisessa arvioinnissa menestyneen tutkijasubjektin tunnistaa siitä, että hän on julkaissut korkeatasoisissa tiedejulkaisuissa, hän on laajasti verkostoitunut toimien myös jatkuvasti itse muiden vertaistensa arvioijana. Tämän ristivedon tuloksena tohtoriopiskelijat ovat usein asemassa, jossa heidät saatetaan asettaa samanaikaisesti sekä ohjattavan opiskelijan että kyvykkään kollegan saappaisiin. Esimerkiksi tieteellisen julkaisun toimittaminen tai artikkelin yhteisjulkaisu voivat näyttäytyä tilanteina, joissa status heilahtelee voimakkaasti. Joskus jatko-opiskelija saattaa toimia myös erilaisten lausuntojen antajana tai häntä saatetaan pyytää kommentoimaan esimerkiksi jotakin käynnissä olevaa yhteiskunnallista keskustelua asiantuntijan positiosta. Vaikka Seduce-dokumentin tohtoriopiskelija sidotaan tutkimusyhteisöön aktiivisena toimijana ja tutkimuksen tekijänä, dokumentissa hänet nähdään asiantuntijana ja itsenäisenä toimijana vasta väittelyn jälkeisessä tulevaisuudessa (Seduce 2013, 5). Tulevassa työnhaussa yksilöt ja heidän ansionsa ovatkin arvioinnin kohteina ja tohtoriohjelmassa painotettu tutkimusympäristön vaikutus on siivottu kuvasta. Ansiot nähdään tällöin yksilöllisinä saavutuksina, eikä tutkimusympäristön ominaisuuksiksi, vaikka muutoin vaikkapa tohtoriohjelman retoriikka paikantaa tutkimukselliset ansiot juuri tutkimusympäristöön ja -yhteisöön (ks. myös Kirjoittajat ym. 2014).

Vaikka erilaisten tohtorikoulustraditioiden yhteensovittaminen esitetään laadukkaana tohtoriohjelman haasteena (Seduce 2013, 5), otetaan jo aiemmin kuvatulla yhteisjulkaisemisen vaatimuksella kantaa käynnissä olevaan keskusteluun ohjaajien roolista ja osallisuudesta väitöskirjaprosessissa. Professorien välillä on eroja siinä, ajattelevatko he väitöskirjan olevan tohtoriopiskelijan oma projekti ja työn kommentoinnin olevan professorille joka tapauksessa kuuluva tehtävä, katsovatko he kommentoinnin olevan osa tutkimusprosessia

ja oikeuttavan kirjoittajastatuksen saamiseen vai näkevätkö he oman nimensä esiintymisen opiskelijan artikkelissa olevan osoitus ohjaustyöstä ja laadunvalvonnasta. Riittävän kontribuution kriteereihin ei dokumentissa kuitenkaan oteta kantaa, ehkäpä myös siksi, ettei sellaisia kriteereitä ole alallamme onnistuttu muodostamaan. Vaikka yhteisjulkaisemisesta on tullut osa monen tohtoriopiskelijan väitöskirjaprosessia (esim. Hakkarainen ym. 2013), yhteisten kriteerien puuttuminen voi jättää tohtoriopiskelijan epätietoiseen ja mahdollisesti myös epäedulliseen asemaan. Yhtäältä, yhdessä kirjoitetussa artikkelissa vertaisarvioinnin on mahdollista olla jatkuvaa, koska kirjoittajat joutuvat etsimään asioita, joista he voivat olla samaa mieltä. Toisaalta, yhteisjulkaisemisen käytäntö voi myös vankistaa jo meritoituneiden tutkijoiden asemaa suhteessa aloitteleviin tutkijoihin, kuten eräs kokeneempi tutkijakollegamme kommentoi. Tällä hän tarkoitti, että uuden tulokkaan voi olla joskus vaikea tuottaa julkaisuja irrallaan johtavasta tutkijasta tai professorista. Yhteisjulkaiseminen niin vertaisten kuin senioritutkijoiden kanssa voikin piiloisesti liittyä myös erinäisiin mekanismeihin varmistaa omaa tuottavuutta, näkyvyyttä tilastoissa ja täten olemassaoloa akateemisella kentällä (ks. Kouhia, Tammi ym. 2014).

Myöskään dokumentissa korostuvaa kyvykästä kansainvälisesti verkostoituneen tutkija-subjektin ideaa ei perustella, vaan se otetaan annettuna. Yksinkertaisen tekstihaun tuloksena huomaisimme, että sana kansallinen (*national*) esiintyy dokumentissa kymmenen kertaa, kun taas kansainvälinen (*international*) mainitaan 26 kertaa. Tämä kansainvälisyyden painotus on nähtävä vahvana tiedepoliittisena kannanottona, joka suuntaa myös omia väitös-kirjatutkimuksiamme ohjelman tohtorikoulutettavina.

Lopuksi

Tarkastellessamme tohtoriohjelman kuvausdokumenttia huomaisimme tunnistavamme dokumentista useita puhetapoja ja piirteitä, joita jatko-opiskelijoina kohtaamme arjessamme jatkuvasti. Yhtenä keskeisenä huomiona oli, että nämä puhetavat ja piirteet kuvattiin dokumentissa eri tavoin väriytyneinä kuin miten niiden läsnäolon olimme arjessamme kokeneet. Esimerkiksi julkaisutoiminta ja ulkopuolisen rahoituksen hankkiminen, jotka meille ovat näyttäytyneet oman paikan jatkuvana lunastamisena ja hallinnan konkreettisina mekanismeina, esitetään dokumentissa laadun kriteereinä. On kuitenkin todettava, että Seduce-dokumentin tuottama tutkijasubjekti sopii varsin hyvin yhteen sen tutkijaihanteen kanssa, jota kohti koemme meitä kannustettavan arjen käytännöissä. Dokumentti on siis yhtäältä nähtävä tiedepoliittisena kannanottona ja pyrkimyksenä määrittää nykyiseen tohtorituotantoon sisältyvää tutkijasubjektia. Toisaalta dokumentin laatu perustelut sekä sen tuottama kuva tohtorikoulutettavasta kuvastaa hallinnan logiikkaa, jota olemme hahmotelleet tässä artikkelissa akateemisen kapitalismin käsitteen avulla.

Oman tohtoriohjelmamme tavoitteet heijastelevat aikakautemme ihanteita. Kauppinen ja Kaidesoja (2014) toteavat, että tiedekunnat jotka ovat vähemmän markkinasuuntautuneita, saattavat marginalisoitua ollessaan kykenemättömiä kilpailuun toisten tiedekuntien kanssa rahoituksesta. Tästä näkökulmasta Seduce-dokumentissa esitetyt tutkimusympäristön laadun kriteerit (ulkopuolisen rahoituksen sekä julkaisujen määrät ja korkea sijoittuminen ulkopuolisissa arvioinneissa) ovat tärkeitä seikkoja tutkimusvolyymin ylläpitämisessä ja kasvattamisessa sekä yleisemmin kasvatustieteiden pysymisessä pelissä, jota olemme kuvanneet akateemiseksi kapitalismiksi.

Koulutuksia ohjaavissa dokumenteissa tuotetaan väistämättä kuva “toivotusta” subjektista. Tällä pyritään myös poliittisesti perustelemaan näiden ohjelmien tarvetta. Tarkastelemassamme Seduce-dokumentissa nuoresta tutkijasta tulee menestyksekkään sosialisaatio-

sessin seurauksena tuottelias, monessa taitava, itsenäinen ja rahoituksen hakemiseen valmennettu tutkija kansainväliselle kentälle. Toisaalta kohtaamme jatkuvasti paineen kontroibuida työllämme konkreettisemmin yhteiskunnalliseen ja kansalliseen keskusteluun. Tohtoriopiskelijan tutkijaidentiteetin muotoutumista tarkastelleet Baker ja Pifer (2011) toteavatkin opiskelijoiden läpikäyvän samanaikaisesti erilaisia ja rinnakkaisia sosiaalistumisprosesseja.

Vallitsevilla puhe- ja toimintatavoilla on suuri merkitys tutkijoiden tuottamisessa (esim. Archer 2008). Akateeminen kapitalismi laajenee tässä artikkelissa tarkoittamaan suoran taloudellisen hyödyn lisäksi myös hallinnan mekanismeja, jotka tuottavat tehokasta, tuoteliasta ja joustavaa tutkijuutta. Kiteytettynä näitä ovat muun muassa 1) työn ja tulevaisuuden *jatkuva epävarmuus* ja siihen liittyvä oman paikan jatkuva lunastaminen erityisesti rahoitushakujen muodossa; 2) oman tuotteliaisuuden *jatkuva mittaaminen* ja julkaisemisen muuttuminen itsetarkoitukselliseksi, 3) työn joustavuudesta ja “kaikkiallisuudesta” johtuva vieraantuminen tutkimuksen ulkopuolisesta elämästä ja identiteeteistä, toisin sanoen *akateemisen maailman jatkuva läsnäolo*. Nämä toimintalogiikat mahdollistavat ilmiön, jota voisi kuvata marxilaisesta taloustieteestä lainatuin termein ”pehmeäksi riistoksi”. Pehmeällä riistolla tarkoitamme suoritusorientoitunutta mentaliteettia, joka hyväksyy lisäarvon tuottamisen tietotyöläisen työllä, ja jonka usein katsotaan kuuluvan jopa kritiikittömästi akateemiseen työnkuvaan. Tätä kuvaavat muun muassa artikkelijulkaisemiseen liittyvä bisnes sekä palkattomien ylityötuntien tekeminen. Puurtamisen katsotaan pitävän mukana muiden julkaisutahdissa (ks. myös Archer 2008) ja tuottavan yksilöille sellaista pääomaa, joka lisää mahdollisuuksia kilpailussa nykyisistä ja tulevista työpaikoista. Pehmeä riisto tarvitsee toimiakseen uusliberaalien tutkijasubjektien tuotannon. Uusliberaali subjekti paikantaa menestyksen ja epäonnistumisen itsensä ominaisuudeksi sen sijaan, että katsoisi niiden juontavan institutionaalisista käytänteistä ja vallasta (Davies & Petersen 2005).

Voidaan ajatella, että yhteisön tunnistamaksi legitimoiduksi tutkijaksi tullaan tiettyjen rituaalien kautta. Akateemisen yhteisön kisälliperinteet välittyvät varsin selvästi Polanyiin (1964, 15–16) ajatuksessa aloittelevan tutkijan kasvattamisesta sisäisen intohimon ohjaamaksi itsenäiseksi tutkijaksi osaavan mestarin opissa. Polanyi näki nuoren, alalle koulutautuvan tutkijan oppivan kriittistä suhtautumista esikuvuiinsa ja opettajiinsa juuri mestareiden imitoinnin kautta – ensin samaistamalla heidän käytänteensä ja ideansa, sitten oppimalla kyseenalaistamaan näitä käytäntöjä ja kehittämään tiedettä eteenpäin. Katsomme kuitenkin tutkijaidentiteetin kehittymisen olevan monimutkaisempi prosessi, koska se kiinnittyy vallitseviin, usein piilosiiniin, puhetapoihin ja hallinnan muotoihin. Tulemme tutkijoiksi osallistumalla tutkijayhteisölle keskeiseen toimintaan ja omaksumalla yhteisölle keskeisiä puhetapoja ja oppimalla hyödyntämään näitä toimiessamme tällä kentällä. Samalla ylläpidämme näitä käytäntöjä ja tuotamme niiden merkityksellisyyttä yhteisölle.

Tulemme tutkijaksi myös harhaillen, hiljaisesti ja epätäydellisesti. Kohtaamme onnistumisten ohella myös vaikeuksia, hämmennystä ja ristiriitaisuutta. Akateeminen maailma ei hahmotu meille yhtä selkeänä ja kirkkaana, kuin se tohtoriohjelman kuvauksessa esitetään. Juuri sen vuoksi koemme tärkeäksi kirjoittaa omasta tutkijana kasvamisen prosessistamme nyt, kun olemme uramme alkuvaiheessa, sen sijaan, tai sen lisäksi, että muistelisimme näitä kokemuksia myöhemmin toisesta positioista käsin (vrt. Gallos 1996; Hernández ym. 2010; Ryan 2012). Omien kokemustemme altistaminen kriittisen tarkastelun kohteeksi asettaa kuitenkin omat haasteensa: vaikka omien kokemustemme kautta voimmekin tavoittaa ja tehdä näkyväksi jotain autenttista, aiheuttaa oma subjektiivisuutemme myös väistämättä katveita tarkastelulle. Emme voi irrottautua omasta positioistamme, joten olemme sen sijaan

pyrkineet tekemään sen läpinäkyväksi ja käyttämään sitä yhtenä lähtökohtana akateemisen kapitalismin, oman työmmen ja tutkijana kasvamisen kriittiselle tarkastelulle. Oman toiminnan asettaminen tarkastelun alaiseksi ei ole helppoa, mutta meille siitä on tullut akateemisessa maailmassa suunnistamisen ehto.

Akateeminen kapitalismi on tämänhetkisessä keskustelussa nähty pikemminkin vaarana tai haasteena (Hakkarainen ym. 2013, 287) kuin toimintaamme määrittävänä ihanteena. Itse katsomme akateemisen kapitalismin olevan jo nykyisellään käyttökelpoinen käsite markkinamaisia toimintatapoja omaksuneen yliopistotyön tarkastelussa. Monien tieteen ja yliopiston muutosta koskevien mallien on väitetty yksinkertaistavan ja jyrkentävän kehityskulkuja, näkevän ne väistämättöminä ja toivottuina sekä täten toimivan pikemminkin innovaatiopolitiikkaa palvelevina puheenvuoroina kuin varteenotettavina sosiologisina tutkimuksina (ks. Miettinen & Tuunainen 2006, 19-20). Emme ole akateemisen kapitalismin avulla pyrkineet esittämään koko totuutta yliopiston nykytilasta. Pikemminkin pyrkimyksenämme on ollut käyttää ajatusta yliopistotyön ja kapitalismin yhteydestä nostaksemme esiin rakennelmia, joiden vaikutuksen alaisena pyrimme suunnistamaan yliopistomaailmassa. Aikamme mentaliteettia, jonka itse olemme jossain määrin jo sisäistäneet, on aina vaikeaa kuvata.

Elämme monella tapaa *ranking*-maailmassa, jossa navigoidaksemme on otettava haltuun ainakin osittain siihen kuuluvat puhe- ja toimintatavat. Toisaalta koemme tarpeelliseksi kyseenalaistaa tätä suuntaa ja kysyä, miksi omaksumme niin helposti puhettavan Jufo-luokista, H-indekseistä, *Impact factoreista* ja erityisesti tämän puhettavan vaihtoehdottomuuden. *Ranking*-maailman puhettavat ovat tiiviisti yhteydessä myös tulohajautuksen käytäntöihin. Kallion (2014, 275) mukaan, “mittarien ja indikaattorien ja niiden tuottamien tulostietojen avulla ensin opetus- ja kulttuuriministeriö viestii yliopistoille, mikä on tärkeää ja mikä ei, ja sitä kautta yliopistot siirtävät nämä painotukset ja arvostukset omiin suoritusmittausjärjestelmiinsä, -käytäntöihinsä ja -periaatteisiinsa.” Tulohajautuksen mittareita ja käytäntöjä ei kuitenkaan ole onnistuttu luomaan työntekijöitä kannustaviksi, vaan niiden on monessa tapauksessa koettu heikentävän työilmapiiriä ja työskentelymotivaatiota (Kallio 2014). Osittain siksi, että tutkijapositiot ovat kilpailtuja ja rahoitusta on vähän, nuoret tutkijat voivat sosiaalistua ajatukseen “työnteon kaikkiallisuudesta” ja pahimmillaan vieraantuvat muista identiteeteistään. Julkaisujen tuottamisen yksi ja usein tiedostamaton ulottuvuus liittyy syntyneeseen tarpeeseen vakuutella työn arvioijille oman olemassaolon merkityksellisyyttä. Välillä sattuu tosin käymään niinkin, että tutkija julkaisee kirjan, joka herättää laajaa yhteiskunnallista keskustelua ja tavoittaa myös opettajat ja opettajaopiskelijat joulun julkaisuja paremmin. Jatkossa tulisikin pohtia, johtaako noviisien sosiaalistaminen edellä kuvattuun tutkijuuteen myös vahvempiin kaupallistumisen prosesseihin, kuten oman tutkimustiedon patentoimiseen ja laajemmin muokkaamiseen taloudellisesti hyödynnettäviksi tuotteiksi? Voidaan ajatella, että tätä tapahtuu jo jossain määrin. Jotkut tutkijat ovat rekisteröineet tutkimustuloksiaan ja tutkimustensa keskeisiä käsitteitä pyrkiäkseen näin rajaamaan niiden tiimoilta järjestettävää koulutusta. Kasvatustieteen alueella esimerkiksi koulutusvientiä on puolustettu vetoamalla sen kannattavuuteen liiketoimintana (ks. OPM 2013).

Akateemisen kapitalismin voi nähdä yhtenä aikamme vaikutusvaltaisista mentaliteeteista ja uusliberaalin subjektin sen tuotteena. Mentaliteetit tai subjektit eivät ole kenenkään varta vasten “suunniteltavia”, vaan ne syntyvät eri toimintalogiikoiden kietoutuessa toisiinsa. Prosessi synnyttää arjen tasolla rajoituksia ja mahdollisuuksia, mutta tuottaa samalla myös uusia erontekoja ja jakaa hyötyjään epätasaisesti eri toimijoille.

Kirjallisuus

- Aarrevaara, Timo, Dobson, Ian & Elander, Camilla 2009. Brave new world – higher education reform in Finland. *Higher Education Management and Policy* 21 (2), 89–106.
- Archer, Louise 2008. The new neoliberal subjects? Young/er academics' constructions of professional identity. *Journal of Education Policy* 23 (3), 265–285.
- Baker, Vicki & Pifer, Meghan 2011. The role of relationships in the transition from doctoral student to independent scholar. *Studies in Continuing Education*, 33 (1), 5–17.
- Bieber, Jeffery & Worley, Linda 2006. Conceptualizing the academic life: Graduate students' perspectives. *The Journal of Higher Education*, 77 (6), 1009–1035.
- Chang, Heewon, Ngunjiri, Faith Wambura & Hernandez, Kathy-Ann 2013. *Collaborative autoethnography*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.
- Davies, Bronwyn, and Eva Petersen 2005. Neoliberal discourse in the academy: The forestalling of (collective) resistance. *Learning and Teaching in the Social Sciences* 2 (2), 77–98.
- Dill, David., Mitra Sanjit, Jensen, Hans, Lehtinen, Erno, Mäkelä, Tomi, Parpala, Anna, Pohjola, Hannele, Ritter, Mary & Saari, Seppo 2006. PhD training and the knowledge-based society – An evaluation of doctoral education in Finland, Publications of the Finnish Higher Education Evaluation Council 1:2006) [www-lähde]. < http://www.kka.fi/files/991/PhD_Training.pdf > (Luettu 2.5.2014).
- Ellis, Carolyn, Adams, Tony E. & Bochner, Arthur P. 2011. Autoethnography: On overview. *Forum: Qualitative Social Research Sozialforschung*, 12 (1) [www-lähde]. < <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1589/3095> > (Luettu 11.11.2013).
- Etzkowitz, Henry & Leydesdorff, Loet (toim.) 1997. *Universities and the global knowledge economy. A triple-helix of university-industry-government relations*. London & Washington: Pinter.
- Etzkowitz, Henry, Webster, Andrew & Healey, Peter 1998. *Capitalizing knowledge: Intersections of industry and academia*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Gallos, Joan 1996. *On becoming a scholar: One woman's journey*. Teoksessa Frost, Peter J. & Taylor, M. Susan (toim.), *Rhythms of academic life: Personal accounts of careers in academia*. Thousand Oaks, CA: Sage, 11–18.
- Gardner, Susan 2008. Fitting the mold of graduate school: A qualitative study of socialization in doctoral education. *Innovations in Higher Education*, 33 (2), 125–138.
- Guttorm, Hanna, Arvola-Orlander, Auli, Niemi, Anna-Maija, Vaahtera, Elina, Mertanen, Katariina, Tammi, Tuure, Mononen-Bastista Costa, Sari, Brunila, Kristiina, Kouhia, Anna, Paakkari Antti, Kainulainen, Ville-Petteri & Ikävalko Elina 2014. Akateeminen kapitalismi ja kollektiivisuuksien paradoksaalisuudet tohtorikoulutuksessa. *Aikuiskasvatus* 2/2014 (Painossa).
- Hakala, Johanna 2009. The future of the academic calling? Junior researchers in the entrepreneurial university, *Higher Education* 57 (2), 173–190.
- Hakkarainen, Kai, Hytönen, Kaisa, Makkonen, Juho & Lehtinen, Erno 2013. Kollektiivista mallia voidaan soveltaa kasvatustieteiden tohtorikoulutuksessa. *Aikuiskasvatus* 4/2013, 277–289
- Harvie, David 2000. Alienation, class and enclosure in UK universities. *Capital & Class* 71, 103–132
- Henkel, Mary 2005. Academic identity and autonomy in a changing policy environment. *Higher Education* 49 (1–2), 155–176.

- Hernández, Fernando, Sancho, Juana Maria, Creus, Amalia, & Montané, Alejandra 2010. Becoming university scholars: Inside professional autoethnographies. *Journal of Research Practice*, 6 (1), Article M7 [www-lähde]. < <http://jrp.icaap.org/index.php/jrp/article/view/204/188> > (Luettu 19.11.2013).
- Husso, Kai 2005. Tohtorit, tiedepolitiikka ja työmarkkinat. Tutkijankoulutus Suomessa 1950-luvulta tutkijakoulujen aikaan. Opetusministeriön julkaisuja 2005:21 [www-lähde]. < http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_314_opm21.pdf?lang=fi > (Luettu 2.5.2014).
- Jairam, Dharmananda & Kahl Jr., David 2012. Navigating the doctoral experience: The role of social support in successful degree completion. *International Journal of Doctoral Studies*, 7, 311–329 [www-lähde]. < <http://ijds.org/Volume7/IJDSv7p311-329Jairam0369.pdf> > (Luettu 10.11.2013).
- Jupp, Victor & Norris, Clive 1993. Traditions in documentary analysis. Teoksessa Martyn Hammersley (toim.), *Social Research. Philosophy, Politics and Practice*. London: Sage Publications, 37–51.
- Kallio, Kirsi-Mari 2014. “Ketä kiinnostaa tuottaa tutkintoja ja julkaisuja liukuhihnaperiaatteella...?” Suoritusmittauksen vaikutukset tulosohjattujen yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilökunnan työhön. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja A-1:2014. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.
- Kauppinen, Ilkka 2010. Akateeminen kapitalismi aineettoman omaisuuden haltuunottamisena. *Tiedepolitiikka* 35 (2), 17–32.
- Kauppinen, Ilkka & Kaidesoja, Tuukka 2014. A shift towards academic capitalism in Finland. *Higher Education Policy* 27, 23–41, doi:10.1057/hep.2013.11; julkaistu verkossa (e-publication ahead) 16.4.2013
- Kouhia, Anna & Tammi, Tuure 2013. Nuoret tutkijat metodologisia sotkuja selvittämässä. Reflektiota intensiivikursilta Haapsalusta. *Kasvatus* 44 (1), 89–92.
- Kouhia, Anna & Tammi, Tuure ym., (painossa). Accessing the research community. Metaphor as a method in understanding self as a researcher. *Educational Research methodology in a European context: Papers from the Erasmus Intensive Programme Summer School, Sheffield Hallam University Papers in Education*.
- Kouhia, Anna & Tammi, Tuure (painossa). Accessing the research community: Metaphor as a method in understanding self as a researcher. *Educational Research Methodology in a European Context: papers from the Erasmus Intensive Programme Summer School, Sheffield Hallam University Papers in Education, Sheffield: SHU Press*.
- Lund, Rebecca 2012. Publishing to become an “ideal academic”: An institutional ethnography and a feminist critique. *Scandinavian Journal of Management* 28 (3), 218–228.
- McAlpine, Lynn & Amundsen, Cheryl 2009. Identity and agency: Pleasures and collegiality among the challenges of the doctoral journey. *Studies in Continuing Education* 31 (2), 109–125.
- Mendoza, Pilar 2007. Academic capitalism and doctoral student socialization: A case study. *The Journal of Higher Education*, 78 (1), 71–96.
- Merton, Robert 1957. *Social theory and social structure*. New York: The Free Press.
- Miettinen, Reijo & Tuunainen, Juha 2006. Johdanto. Teoksessa Miettinen, Reijo, Tuunainen, Juha, Knuuttila, Tarja & Mattila, Erika 2006. *Tieteestä tuotteeksi?* Helsinki: Yliopistopaino, 13–28.
- Niemi, Hannele, Aittola, Helena, Harmaakorpi, Vesa, Lassila, Olli, Svärd, Saana, Ylikarjula, Janica, Hiltunen, Kirsi & Talvinen, Krister 2011. Tohtorikoulutuksen rakenteet muu-

- toksessa. Tohtorikoulutuksen kansallinen seuranta-arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 15:2011. Tampere: Korkeakoulujen arviointineuvosto.
- OPM 2013. Selvitysryhmä: Koulutusviennistä kannattavaa liiketoimintaa [www-lähde]. < <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2013/11/koulutusvient.html> > (Luettu 29.04.2014).
- OPM 2014. Tiedepolitiikka [www-lähde]. < <http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/tiedepolitiikka/?lang=fi> > (Luettu 29.04.2014).
- Perustelumuistio 18.6.2013. Helsingin yliopiston tohtoriohjelmien muodostaminen ja tohtoriohjelmien muodostaminen ja tohtorikoulutukseen tarkoitetun yliopiston lisärahoituksen kohdentaminen kaudella 1.1.2014–31.12.2017. Tohtorikoulutuksen kehittämissuunnitelman ohjausryhmä. Liite rehtorin päätökseen [www-lähde]. < http://www.helsinki.fi/behav/jatkokoulutus/liitteet_rehtorin_paatokseen_126_2013.pdf > (Luettu 19.11.2013).
- Polanyi, Michael 1964. Background and prospect. Teoksessa Polanyi, Michael (1964/1946). *Science, faith and society. A searching examination of the meaning and nature of scientific inquiry*, [uudistettu esipuhe vuonna 1946 julkaistuun teokseen]. Chicago: The University of Chicago Press, 7–19.
- Rinne, Risto 2004. Searching for the rainbow: Changing the course of Finnish higher education, Teoksessa Fägerlind, Ingemar & Strömqvist, Görel (toim.), *Reforming higher education in The Nordic countries — Studies of change in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden*, Paris: UNESCO and International Institute for Educational Planning, 89–135.
- Ryan, Irene 2012. A career journey: An auto-ethnographic insight. *Gender in Management: An International Journal* 27 (8), 541–558.
- Seduce - Doctoral programme of School, Education, Society and Culture (SEDUCE) 2013 [www-lähde]. < <http://www.helsinki.fi/behav/seduce/index.htm> > (Luettu 14.10.2013).
- Slaughter, Sheila & Leslie, Larry 1997. *Academic capitalism. Politics, policies and the entrepreneurial university*. Baltimore & London: The John Hopkins University Press.
- Slaughter, Sheila & Rhoades, Gary 2004. *Academic capitalism and the new economy. Markets, state and higher education*. Baltimore & London: The John Hopkins University Press.
- Spaulding, Lucinda & Rockinson-Szapkiw, Amanda 2012. Hearing their voices: Factors doctoral candidates attribute to their persistence. *International Journal of Doctoral Studies* 7, 199–219 [www-lähde]. < http://ijds.org/Volume7/IJDSv7p199-219S_paulding_334.pdf > (Luettu 30.11.2013).
- Stubb, Jenni, Pyhältö, Kirsi & Lonka, Kirsti 2012. The experienced meaning of working with a Ph.D. thesis. *Scandinavian Journal of Educational Research* 56 (4), 439–456.
- Suomen Akatemia 2011. Tavoitteeksi laadukas, läpinäkyvä ja ennakoitava tohtorikoulutus. Suomen Akatemian asettaman tutkijakoulutuskirjauksen ehdotukset tohtorikoulutuksen ja tutkijakoulujärjestelmän kehittämiseksi [www-lähde]. < http://www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/Liitetiedostot/Tohtorikoulutus_joulukuu_2011.pdf > (Luettu 8.1.2014).
- Suoranta, Juha & Ryyänen, Sanna 2014. Taisteleva tutkimus. Helsinki: Into kustannus. Tohtorikoulutuksen kehittäminen (2006): Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:3 [www-lähde]. < http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/tohtorikoulutuksen_kehittäminen > (Luettu 2.5.2014).
- Valo, Maarit 2013. Monografia vai artikkeliväitöskirja? *Yliopistopedagogiikka – Journal of university pedagogy*, 20 (1), 25–27 [www-lähde]. < [https://jyx.jyu.fi/dspace/](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/) >

handle/123456789/41922/yliopistopedagogiikka113valo.pdf?sequence=1 > (Luettu 17.11.2013).

Vekkaila, Jenna, Pyhältö, Kirsi & Lonka, Kirsti 2013. Experiences of disengagement – A study of doctoral students in the behavioral sciences. *International Journal of Doctoral Studies* 8, 61–81 [www-lähde]. < <http://ijds.org/Volume8/IJDSv8p061-081Vekkaila0402.pdf> > (Luettu 29.11.2013).

Wall, Sarah 2006. An autoethnography on learning about autoethnography. *International Journal of Qualitative Methods* 5 (2), Article 9 [www-lähde]. < http://www.ualberta.ca/~iiqm/backissues/5_2/PDF/wall.pdf > (Luettu 11.11.2013).

Ylijoki, Oili-Helena & Ursin, Jani 2013. The construction of academic identity in the changes of Finnish higher education. *Studies in Higher Education* 38 (8), 1135–1149.

Yliopiston strategiset tavoitteet 2020 ja kehittämiskohteet vuoteen 2016 (strategiakartta). VISIO 2020 [www-lähde]. > http://www.helsinki.fi/strategia/pdf/strategiakartta_2013-2016_fin.pdf > (Luettu 7.5.2014).

Anna Kouhia ja Tuure Tammi toimivat tohtorikoulutettavina Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksella.